

22. MEDNARODNI FESTIVAL VEČ ZNANJA ZA VEČ TURIZMA
TRADICIJA V TRENDU

Raziskovalno-projektna naloga

Avtorice: Mila Bremec, Diana Černilogar, Debora Radovac, Leia Grmek in Melisa Kurtić

Mentorica: Renata Nikolić, prof.

Šolsko leto: 2024/ 2025

Sežana, januar 2025

Šolski center Srečka Kosovela Sežana

Tel: +386 05 7311 280

Fax: +386 05 7311 289

E-pošta: ss.srecko-kosovel@guest.arnes.si

NASLOV NALOGE: **KMT – Kraška moda s tradicijo**

Avtorji:

- Mila Bremec; mila.bremec@gmail.com ; 2. ART
- Diana Černilogar; dianacernilogar@gmail.com ; 2. ART
- Debora Radovac; debora.radovac@gmail.com ; 2. ART
- Leia Grmek; leia.grmek@gmail.com ; 2. ART
- Melisa Kurtić; kurticka.12@gmail.com; 2. ART

Mentorica:

- Renata Nikolić; renata.nikolic.arts@gmail.com

Lektorica:

- Karmen Škrk

Pregled angleškega prevoda:

- Sandra Grmek

POVZETEK

V projektni nalogi z naslovom Kraška moda s tradicijo ali skrajšano KMT predstavljamo modni šal KMT z unikatnim okrasom kot uporaben turistični izdelek, ki vključuje vzorce iz kraško-tržaške noše in je primeren za ženske različnih generacij.

Po srečanju s folklorno skupino Kraški šopek iz Sežane smo odkrile skrivnostne simbolne pomene vezenih vzorcev, ki niso le okras, ampak so odraz duhovnosti in verovanja ter predstavljajo kulturno dediščino Krasa s tržaškim zaledjem.

Z edinstvenim ročno izdelanim modnim turističnim produktom želimo povečati turistično ponudbo Krasa in sežanske občine, hkrati širiti prepoznavnost kraško-tržaških vrednot in vzorcev s simboli ter opozoriti na pomen ohranjanja kulturne dediščine Slovenije.

Obiskovalcem mednarodnega festivala Več znanja za več turizma bomo predstavili še nekaj modnih predlogov in posebnosti ročnega oblikovanja vzorcev.

Ključne besede:

Kulturna dediščina, Kras, KD Kraški šopek, Sežana, motivi, vzorci, simboli, okrask ali ornament, krasilna umetnost, turistični proizvod, moda, modni dodatek, šal, darilo, turizem.

SUMMARY

In the project assignment entitled Karst fashion with tradition or abbreviated KMT, we present a useful tourist product - the KMT fashion scarf suitable for women of different ages. It has a unique decoration including patterns from the Karst-Triest national costume.

After meeting the folklore group *Kraški šopek* from Sežana, we discovered the mysterious symbolic meanings of the embroidered patterns, which are more than mere decorations. They reflect spirituality and beliefs, and represent the cultural heritage of the Karst with the Triest hinterland.

With this unique hand-made fashion tourist product, we want to improve the tourist offer of the Karst and the municipality of Sežana, while spreading the recognition of the values and symbolic patterns of the Karst and Triest. In addition we wish to draw attention to the importance of preserving Slovenia's cultural heritage.

The visitors of the international festival 'More knowledge for more tourism' will be presented with a few more fashion suggestions and peculiarities of designing patterns manually.

Keywords:

Cultural heritage, Karst, KD Kraški šopek, Sežana, motifs, patterns, symbols, decoration or ornament, decorative art, tourist product, fashion, fashion accessory, scarf, gift, tourism.

KAZALO VSEBINE

KAZALO VSEBINE	4
UVOD.....	5
RAZISKOVALNI DEL NALOGE.....	6
Primarna raziskava	6
Sekundarna raziskava	6
TURISTIČNI PRODUKT.....	8
PONUDBA	9
TRŽENJE IN FINANČNA PROJEKCIJA.....	9
MOŽNOST IZVEDBE	9
ZAKLJUČEK	10
VIRI.....	10

KAZALO SLIK

Priloga 1: Načrt predstavitve na turistični tržnici	11
Priloga 2: Povzetek v slovenskem in angleškem jeziku s ključnimi besedami	12
Priloga 3: Seznam sodelujočih dijakov/ tekmovalcev	13
Priloga 4: Primer anketnega vprašalnika	14
Priloga 5: Analiza ankete.....	16
Priloga 6: Simbolika in značilnosti motivov	21
Priloga 7: Zgodovina šala in njegova uporabnost	22

UVOD

Tema letošnjega 22. mednarodnega festivala *Več znanja za več turizma* je »**Tradicija v trendu**«. V nalogi z naslovom **Kraška moda s tradicijo** ali skrajšano **KMT** predstavljamo izdelek, ki ga je navdihnili srečanje s skupino **Kraški šopek** iz Sežane.

Pred leti je človek na Krasu živel veliko bolj povezano z naravo in gojil neposreden stik z njo. Človekova strast in potreba po okraševanju uporabnih predmetov, ki jih je sam oblikoval in izdelal, sta bila močna motiva za razvoj ornamenta, to je likovnega elementa, namenjenega oplešavi in okrasitvi.

Današnji človek pa nima veliko časa za obujanje starih običajev, saj mu hiter tempo življenja tega ne dovoljuje. Za to, da ljudsko izročilo Krasa še danes živi, smo lahko resnično hvaležni svojim prednikom in Kulturnemu društvu **Kraški šopek** iz Sežane, ki že več kot dvajset let z velikim veseljem poustvarja kraške šege in navade.

Mila Bremec, Diana Černilogar, Debora Radovac, Leia Grmek in **Melisa Kurtić** smo dijakinje 2. letnika smeri aranžerski tehnik. Za to nalogo smo se odločile, ko smo odkrile skrivnostne simbolne pomene vezenih motivov in vzorcev v slovenski kraško-tržaški noši, ki niso le okras, ampak so odraz duhovnosti in verovanja ter predstavljajo kulturno dediščino Krasa s Tržaškim zaledjem.

Obleka naredi človeka, pravi slovenski ljudski pregovor. In nekdaj se je že po obleki poznalo, od kod je kdo doma.

Slovenske narodne noše, ki se razlikujejo od pokrajine do pokrajine, si lahko danes ogledamo predvsem ob posebnih priložnostih, prazničnih dogodkih in na prireditvah. Zgodovina teh slavnostnih oblačil pa sega kar dobrih dvesto leto nazaj. Nastala naj bi iz potrebe po izražanju narodne pripadnosti z načinom oblačenja (Knific 2003), zanje pa je značilno, da posnemajo elemente oblačilnega videza kmečkega prebivalstva prve polovice 19. stoletja.

Etnolog Angelos Baš (2004) je narodno nošo po izvoru opredelil kot kmečko praznično obleko, kakršno je proti koncu 19. stoletja ob slovesnostih začel nositi del narodnozavednega slovenskega meščanskega prebivalstva.

Narodna noša je ob koncu 19. stoletja zlasti v Trstu in njegovi okolici imela pomembno vlogo v boju proti italijanskemu nacionalističnemu pritisku; postala je simbol tamkajšnjega slovenstva in se uveljavila kot način zunanjega označevanja narodne pripadnosti in narodne zavesti.

V začetku 20. stoletja so se za ohranjanje in obnavljanje narodnih noš prizadevala predvsem različna ženska društva.

Folklorna skupina **Kraški šopek** si je nadelala ime po šopku, ki je prepoznaven v oblačilni dediščini Krasa. Skupina ima v svoji garderobi dve različici folklornih kostumov oziroma prazničnih noš, ki ponazarjajo oblačenje na Tržaškem in Krasu v drugi polovici 19. stoletja z zelo lepimi ročno izdelanimi vezeninami. V njih so zapisani sporočilo, upi in želje kraških babic, non, ki so jih izdelovale. V prisprodbi bi lahko rekli, da je vezenina kot kraška ograda, ki ščiti pred burjo, divjadjo, zunaj je pusta gmajna, znotraj pa red in rodovitnost.

V zavedanju, da je kulturna dediščina pomemben sestavni del turizma, smo kot ljubiteljice mode in modnih dodatkov oblikovale turistični produkt **KMT** šal z različnimi kombinacijami simbolnih motivov kraško-tržaške noše v slogovno modni obliki vzorcev. Naš produkt je nastal v želji, da slovenska kultura dediščina oziroma kraška krasilna umetnost ne bi zamrla ali se izgubila v vsesplošni globalizaciji in prevzemanju tuje motivike. Slednja se predstavlja kot pomembnejša ali vrednejša od slovenske, kar ne drži. Zavedamo se, da lahko z ustreznim načinom medijskega oglaševanja slovenski kulturni dediščini dvignemo ugled v Sloveniji in tudi drugod v svetu.

V sodelovanju s kulturnim društvom **Kraški šopek** bomo obiskovalcem festivala »**Tradicija v trendu**« predstavile še nekaj zanimivih modnih predlogov in jih povabile na obisk Krasa, kjer lahko na različne načine uživajo v lepotah kraške narave in okušajo domače kraške dobrote; v prvi vrsti kraški pršut in kraško vino.

RAZISKOVALNI DEL NALOGE

Želele smo oblikovati turistični izdelek, ki bi bil uporaben in všečen večinoma ženskam različnih generacij, a s poudarkom na mladih, da bi jih lahko ozaveščale o pomenu kulturne dediščine. Zato smo pred oblikovanjem turističnega proizvoda med sovrstniki in drugimi dijaki naše šole izvedle anonimno anketo. Želele smo pridobiti pomembne informacije o njihovih modnih dodatkih in najljubših barvah ter o spoštovanju kulturne dediščine.

Pri oblikovanju turističnega proizvoda smo upoštevale rezultate tako sekundarne kot primarne raziskave. S primarno raziskavo smo pridobile veliko pomembnih informacij, ki so bile koristne za načrtovanje izdelave izdelka in drugo oblikovanje. S sekundarno raziskavo smo poiskale veliko različnih informacij o slovenski noši, značilnostih barv in značilnostih slovenskih ornamentov ter o kraških motivih. Pomagale so nam pri razvijanju idejne naloge. Informacije o slovenski narodni noši in ornamentih smo poiskale na spletu in tudi v strokovni literaturi.

Primarna raziskava

Že v pogovoru s člani Kulturnega društva Kraški šopek iz Sežane, pozneje pa še s prijatelji in starši smo ugotovile, da imamo dobro idejo, ker so bili vsi navdušeni. Med mladostniki, vrstniki iz naše šole smo izvedle kratko anonimno anketo. Z njo smo želele izvedeti predvsem, ali imajo mladostniki radi modne dodatke in katero vrsto modnih dodatkov in barv imajo najraje. Z anketo smo pridobile še veliko pomembnih informacij, med drugim tudi to, katera vrsta vzorca jim je najljubša in ali jim je všeč narodna noša.

Opomba: Anketni vprašalnik in rezultati ankete so podrobneje prikazani v Prilogi št. 4. in št. 5.

Sekundarna raziskava

S pomočjo sekundarne raziskave smo raziskovale in primerjale značilnosti ter iskale razlike med slovenskimi nošami. V knjižnici smo poiskale nekaj knjig. Ob branju dela avtorice Staše Košak – Blumer z naslovom *Sto narodnih noš na Slovenskem* smo bile navdušene, ko smo odkrile, kako bogato kulturno dediščino imamo Slovenci. Ena od sošolk je bila ganjena do solz, ko je v knjigi odkrila opis in sliko noše iz svojega domačega kraja.

Z velikim občudovanjem in ponosom smo primerjale noše. Slovenske narodne noše se razlikujejo od pokrajine do pokrajine. »Pričevanja o slovenski pokrajinski kmečki noši s konca 17. stoletja vključuje znamenita Slava vojvodine Kranjske (1689) Janeza Vajkarda Valvazorja; v njej je opisana tedanja noša na Gorenjskem, Dolenjskem, Vipavskem, Krasu in v Istri.« (Košak Blaumer; *Sto narodnih noš na Slovenskem*).

Motive in simbolne opise iz kraško-tržaške noše smo zasledile v knjigi z naslovom *Tržaška noša* in njena vezenina, ki jo je napisala Marta Košuta. Za oblikovanje prvega KMT izdelka smo izbrale šest motivov.

Značilnosti kraško-tržaške noše

Moška noša: Najpogostejše barve za moške obleke so rjava, temno modra in črna. Tako nošo so si sešili za poroko in so jo navadno imeli do groba.

Sestavni deli moške noše:

- Hlače – značilne so krajše hlače do kolen iz finega sukna (burnus).
- Nogavice – ročno izdelane bele ali modre barve do kolen.
- Čevlji – črni čevlji, ki jih krasijo svetle zaponke.
- Srajca – bela iz finega domačega lanenega platna. Okoli vratu se nosi svilen rutka živih barv (navadno rumena, ki simbolizira sonce na Krasu).
- Lajbec – svileni, živih barv z drobnimi vzorci.
- Jopa (fanela) – sega 20 cm čez pas, krasijo jo številni ročno kovani gumbi (20 ali več). Ovratnik ima na vidni strani blago živih barv (rdeča, modra, rumena), iz katerega so tudi obrobe žepov in okrasnih zarez.
- Klobuk – iz filca s širokimi kraji. Pozimi se nosi frkindež iz dragocene kožuhovine.
- Nakit – žepna ura na zlati verižici.

Ženska noša:

Rečemo ji tudi mandrijanska noša. To je obleka z bogatim krilom, ki se razlikuje po barvi, kroju ali tipu blaga. Izdelava oblačila je ročna, od vezenine do zadnjega šiva. Kombinacija barv nam natančno kaže izvor in pripadnost obleke.

Ko so se včasih dekleta zbirala na plesišču, ni bilo težko ugotoviti, od kod prihajajo, saj je vsaka nosila obleko, značilno za svojo rojstno vas.

Sestavni deli ženske noše:

- Spodnja oblačila – iz finega plana, batista, bombaža ali lanu bele barve. Vloga spodnjega krila je, da širi nošo, zato je spodnjih kril več. Da je učinkovitost spodnjega krila izrazitejša, ga ob spodnjem delu bogati 40 cm dolg volan, okrašen s čipko iz istega blaga.
- Nogavice – ročno izdelane do kolen iz belega bombaža.
- Čevlji – črni usnjeni s 5 cm visoko peto. Neobvezni so okrasni elementi (pentlja).
- Oplečje – bela bluza iz batista ali lanu, ki sega do pasu in je bogato izvezena. Motivi vezenine se ponavljajo na ramenih in zapestnem delu rokava. Pri vratu se oplečje končuje z dvema luknjicama za dva gumba (dvojčka).
- Krilo z modrcem – krilo, ima oprijet život (modrc), ki je svilen ali volnen v drobnih cvetličnih vzorcih.
- Predpasnik – izdelan iz dragocenih materialov (svila, damast, bombaž). Prevladujejo črna, rjava, modra, vijolična in zelena barva z drobnimi vtkanimi vzorci. So bogato nabrani. Čez predpasnik je zavezan svilen trak z monogrami.
- Ramenska in naglavna ruta – narejeni iz batista, imata obliko kvadrata in se nosita upognjeni na trikotnik. Obogateni sta s čipko, ki je na vogalih nabrana. Ruti sta bogato vezeni.
- Šopek – je sestavni del noše. Krasijo ga sveže trobarvno cvetje z rdečimi in belimi nageljni ter modrim cvetom. Vedno so prisotni roženkranec, rožmarin in leviš.
- Nakit – zlatnina dokazuje bogastvo, zato nosijo uhane, ženske ure na verižicah, zlate gumbce, prstane, zaponke in broške.

Simbolika in značilnosti motivov

S pomočjo sekundarne raziskave smo prišle tudi do pomembnih podatkov o simbolnih pomenih motivov in vzorcev, ki smo jih uporabile za svoj ročno izdelani modni dodatek – KMT šal. Motivi so preprosti, med njimi se skrivajo simboli, ki naj bi bili povezani z mističnimi vsebinami. Najpogostejši motivi so cvetje in listje, čudežna roža, krancelj, semena, polžek, drevo in krog. Ti motivi so prisposoda idealnega življenja: srečnega, bogatega, rodnega.

Opomba: Tabela o simboliki in značilnostih motivov je priložena v Prilogi št. 6. Opisale smo tudi pomen in zgodovino šala, ki je v Prilogi št. 7.

TURISTIČNI PRODUKT

Zelo smo ponosne na kulturno dediščino Krasa. V svoj turistični izdelek bomo vključile tudi promocijo Krasa, Sežane in Štanjela.

Naš prvi turistični produkt je KMT šal, ki se bo lahko prodajal na različnih lokacijah v Sežani in Štanjelu ter Trstu. Stranke bodo ob nakupu tega šala prejele zgibanko z izbranimi opisi simbolnih motivov in za nagrado ob nakupu dveh šalov pa prejele še posebno mini pobarvanko ali kazalnik za knjigo. Z barvanjem motivov bodo lahko odkrивale njihove posebnosti in značilnosti, vzljubile in prepoznale motive, ki so značilni za krasilno umetnost Krasa, ter na tak način spoznale kulturno-zgodovinsko vrednost predstavljenih ornamentov in jih mogoče tudi začele bolj uporabljati v življenju.

Sežana je gospodarsko, prometno, izobraževalno, kulturno ter zdravstveno središče slovenskega Krasa. Mesto je lepo urejeno in obiskovalcu ponuja vtis večjega mesta, saj so tako stavbe kot infrastruktura izrazito mestnega tipa. Sežana leži ob cesti in železnici med Ljubljano in Trstom, od katere se v mestu odcepi proga proti Novi Gorici, ki je v neposredni bližini Italije. Ena od rimskih poti je tekla tudi blizu Sežane. Prav razvoj trgovine in pretoka blaga je dal Sežani in njeni okolici svojevrsten pečat.

Sežana je tesno povezana s trgovanjem in zgodovino italijanskega Trsta in drugih obmorskih krajev. Čez to območje so potekale številne poti, po katerih so se pomikale tudi vojske, ki so tod pustošile in ropale.

Slika 1: Slika Sežane

Slika 2: Cerkev sv. Martina na Trgu osvoboditve v starem jedru naselja

Štanjel je slikovito kraško naselje v občini Komen. Deli se na staro jedro, ki je terasasto razporejeno proti vrhu 363 metrov visokega griča Turn, in novejšo razloženo naselje hiš pod njim. Značilnost naselja so ozke ulice s kamnitimi hišami, ki vsebujejo raznolike kamnoseške izdelke. Izjemnost vasi dajejo obzidje z vhodnimi stolpi, grad (muzej), župnijska gotska cerkev z značilnim zvonikom in Ferrarijev vrt.

Slika 3: Štanjelski grad in cerkev sv. Danijela

PONUDBA

Trenutno imamo v ponudbi le turistični izdelek KMT šal v klasični črni in beli barvi, ker so po tradiciji pokrivala v kraški noši v teh barvah. Vzorci so vezeni v tradicionalnih barvah Slovenije; bela, rdeča in modra kot zastava Slovenije, zelena, ker ima Slovenija veliko zelene pokrajine, rumeno smo dodale, ker je tudi prisotna v kraško-tržaški noši in predstavlja sonce na Krasu.

Svojo ponudbo nameravamo dopolniti in razširiti z novimi uporabnimi izdelki, ki bi prav tako vsebovali tradicionalne kraške motive in izbrano barvno paleto, da bodo izdelki KMT imeli celostno podobo.

TRŽENJE IN FINANČNA PROJEKCIJA

Oglaševanje bomo izvajale na socialnih omrežjih, in sicer na Instagramu (verjetno tudi na Facebooku), saj je tak način zelo sodoben, najbolj učinkovit in tudi cenovno dostopen. Za začetek bomo predvajale videospot, ki smo ga pripravile za tekmovanje Več znanja več turizma.

V video posnetku smo promovirale svoje ročno vezene motive in edinstveno oblikovane vzorce ter Kulturno društvo Kraški šopek iz Sežane.

Rade bi pokazale drugim ljudem, predvsem mlajšim generacijam, kako se lahko učimo iz preteklosti in kako moramo skrbeti za kulturno dediščino.

Menimo, da je naš izdelek lep in kakovosten, da ima posebno moč in veliko vrednost, ker vsebuje ornamente slovenske kulturne dediščine in tudi delo mladih rok, ki so ga ustvarile z ljubeznijo in spoštovanjem do Krasa, svojih prednikov in tudi slovenskega naroda.

Tudi nove ponudbe bomo objavljale na Instagramu.

Tabela 2: Prihodki v letu 2025 v eur

PRIHODKI V LETU 2025	V EUR
Občina Sežana (razpis):	500.00 eur
Lastni prihodki/sredstva izvajalca;	500.00 eur
Sponsorstvo in pomoč fizičnih in pravnih oseb:	400.00 eur
SKUPAJ:	1.400.00 eur

Tabela 3: Odhodki v letu 2025 v eur

ODHODKI V LETU 2025	V EUR
Stroški materiala	650.00 eur
Stroški dela (pogodbe o delu, avtorski honorarji ipd.)	390.00 eur
SKUPAJ:	1040.00 eur

MOŽNOST IZVEDBE

Za prodajo svojega turističnega izdelka se bomo dogovorile v poslovalnici TIC Sežana in v poslovalnici TIC Štanjel, (mogoče še v TIC Koper ali TIC Piran) ter zagotovo v slovenski knjigarni v Trstu (Tržaško knjižno središče). Povezale se bomo tudi z občino Sežana, da pridobimo ustrezne dokumente, kot sta npr. dovolilnica za prodajo v mestu in dovoljenje za postavitve stojnice na določeni lokaciji v mestu.

ZAKLJUČEK

Proizvod smo poimenovala KMT šal, ker s tem poudarjamo znamko KMT.

Z ročno izdelanim modnim turističnim produktom KMT šalom želimo povečati turistično ponudbo Krasa in sežanske občine, hkrati pa tudi širiti prepoznavnost kraško-tržaških vrednot in vzorcev s simboli ter opozoriti na pomen ohranjanja slovenske kulturne dediščine.

Z oblikovanjem KMT šala smo se veliko naučile. Spoznale smo, kako pomembno je poznati simbole, in odkrile, kako močno pomembna je bila simbolika na Krasu v preteklosti in da smo dolžne sodelovati pri ohranjanju kulturne dediščine.

Pridobile smo tudi nove izkušnje v oblikovanju, naučile smo se vezenja in spoznale simbolne pomene motivov. Ugotovile smo, kako je za dober in kakovosten izdelek potrebno najprej raziskovati, potem pa še preizkusiti različne materiale in tehnike v praksi.

VIRI

Elektronski viri:

- <https://en.wikipedia.org/wiki/Scarf>
- <https://sl.wikipedia.org/wiki/Se%C5%BEana>
- <https://sl.wikipedia.org/wiki/%C5%A0tanjel>
- <https://en.wikipedia.org/wiki/Scarf>

Strokovna literatura:

- Košuta, M. (1997). Tržaška noša in njena vezenina. Trst: Založba Devin.
- Košak-Blumer, S. (2009). Sto narodnih noš na Slovenskem. Ljubljana: Prešernova družba (Koledarska zbirka),
- Štrekelj, M. (2005). Kamenčki. Koper: Libris.
- Kraški šopek Sežana (2016). Kaj so nam zapustili na Krasu: ljudski običaji, prazniki, pesmi in navade. Koper: Libris.

NAČRT PREDSTAVITVE NA TURISTIČNI TRŽNICI

Predstavitev projektne naloge KMT – KRAŠKA MODA S TRADICIJO

Šolski center Srečka Kosovela Sežana
Gimnazija in ekonomska šola
Stjenkova 3, 6210 Sežana

Sežana, 9. 1. 2025

Turistična zveza Slovenije
Miklošičeva 38
1000 Ljubljana

Predstavitev projektne naloge KMT – KRAŠKA MODA S TRADICIJO

Okvirna vsebina in struktura predstavitve:

Z nalogo bomo na turistični tržnici predstavile svoj turistični izdelek KMT šal, s katerim želimo povečati turistično ponudbo Krasa in s tem tudi občine Sežana. Obiskovalcem festivala in širši javnosti bomo predstavile simboliko motivov in kulturno dediščino Krasa.

Obiskovalci si bodo v promocijskem videospotu lahko ogledali svoje ročno vezene motive in edinstveno oblikovane vzorce ter Kulturno društvo Kraški šopek iz Sežane.

Seznam pripomočkov, ki jih potrebujemo:

- stojnica (potrebujemo le prostor, mizo)
- 2 stola
- električni priključek

Število sodelujočih pri predstavitvi

Sodelujoči:

- na stojnici 5 dijakinj: 5 avtoric (Mila Bremec, Diana Černilogar, Debora Radovac, Leia Grmek in Melisa Kurtić)
- na tekmovanju dijake spremlja mentorica: Renata Nikolić
- skupno predvideno število sodelujočih:
5 (avtoric) +1 (mentorica) =6

POVZETEK V SLOVENSKEM IN ANGLEŠKEM JEZIKU S KLJUČNIMI BESEDAMI

Šolski center Srečka Kosovela Sežana
Tel: +386 05 7311 280
Fax: +386 05 7311 289
E-pošta: ss.srecko-kosovel@guest.arnes.si

NASLOV NALOGE: KMT – KRAŠKA MODA S TRADICIJO**Avtorji:**

- Mila Brevec; mila.bremec@gmail.com ; 2. ART
- Diana Černilogar; dianacernilogar@gmail.com ; 2. ART
- Debora Radovac; debora.radovac@gmail.com ; 2. ART
- Leia Grmek; leia.grmek@gmail.com ; 2. ART
- Melisa Kurtić; kurticka.12@gmail.com; 2. ART

Mentorica:

- Renata Nikolić; renata.nikolic.art@gmail.com

POVZETEK

V projektni nalogi z naslovom Kraška moda s tradicijo ali skrajšano KMT predstavljamo modni šal KMT z unikatnim okrasom kot uporaben turistični izdelek, ki vključuje vzorce iz kraško-tržaške noše in je primeren za ženske različnih generacij.

Po srečanju s folklorno skupino Kraški šopek iz Sežane smo odkrile skrivnostne simbolne pomene vezanih vzorcev, ki niso le okras, ampak so odraz duhovnosti in verovanja ter predstavljajo kulturno dediščino Krasa s tržaškim zaledjem.

Z edinstvenim ročno izdelanim modnim turističnim produktom želimo povečati turistično ponudbo Krasa in sežanske občine, hkrati širiti prepoznavnost kraško-tržaških vrednot in vzorcev s simboli ter opozoriti na pomen ohranjanja kulturne dediščine Slovenije.

Obiskovalcem mednarodnega festivala Več znanja za več turizma bomo predstavili še nekaj modnih predlogov in posebnosti ročnega oblikovanja vzorcev.

Ključne besede:

Kulturna dediščina, Kras, KD Kraški šopek, Sežana, motivi, vzorci, simboli, okrasek ali ornament, krasilna umetnost, turistični proizvod, moda, modni dodatek, šal, darilo, turizem.

SUMMARY

In the project assignment entitled Karst fashion with tradition or abbreviated KMT, we present a useful tourist product - the KMT fashion scarf suitable for women of different ages. It has a unique decoration including patterns from the Karst-Triest national costume.

After meeting the folklore group *Kraški šopek* from Sežana, we discovered the mysterious symbolic meanings of the embroidered patterns, which are more than mere decorations. They reflect spirituality and beliefs, and represent the cultural heritage of the Karst with the Triest hinterland.

With this unique hand-made fashion tourist product, we want to improve the tourist offer of the Karst and the municipality of Sežana, while spreading the recognition of the values and symbolic patterns of the Karst and Triest. In addition we wish to draw attention to the importance of preserving Slovenia's cultural heritage. The visitors of the international festival 'More knowledge for more tourism' will be presented with a few more fashion suggestions and peculiarities of designing patterns manually.

Keywords:

Cultural heritage, Karst, KD Kraški šopek, Sežana, motifs, patterns, symbols, decoration or ornament, decorative art, tourist product, fashion, fashion accessory, scarf, gift, tourism.

PRILOGA 3**SEZNAM SODELUJOČIH DIJAKOV/ TEKMOVALCEV**

NAZIV ŠOLE	IME IN PRIIMEK DIJAKA	RAZRED	KRAJ STALNEGA BIVALIŠČA	LETNICA ROJSTVA
ŠCSK Sežana	Mila Bremec	2. ART	Bukovica	30.12.2008
ŠCSK Sežana	Diana Černilogar	2. ART	Dornberk	4.4.2008
ŠCSK Sežana	Debora Radovac	2. ART	Loka (Črni Kal)	09.07.2008
ŠCSK Sežana	Leia Grmek	2. ART	Tupelče	5.5.2008
ŠCSK Sežana	Melisa Kurtić	2. ART	Koper	15. 11. 2008

Primer ANKETNEGA VPRAŠALNIKA**ANONIMNA ANKETA O MODNIH DODATKIH**

Mila Bremec, Debora Radovac, Diana Černilogar, Melisa Kurtič, Eva Volk, Lea Radinovič in Leia Grmek smo dijakinje 2. ART. Za projektno nalogo v okviru festivala Več znanja za več turizma pripravljamo poseben produkt na temo modnih dodatkov in slovenske kulturne dediščine.

Prosimo vas, da ste pri izpolnjevanju te anonimne ankete iskreni in da pri vsakem anketnem vprašanju obkrožite samo en odgovor. Vaši odgovori nam bodo v veliko pomoč pri pripravi raziskovalnega dela.

Spol: M Ž
Starost: 15–16 17–18 19–20 več kot 20

1. **Katera je vaša najljubša barva?** Na črto napišite vsaj eno svojo najljubšo barvo.

2. **V katere barvne odtenke ste najraje oblečeni?**
 - a) v živahne barve poletja (rumena, modra, rdeča, rožnata, turkizna ...)
 - b) v umirjene svetle barvne tone (bež, svetli, pastelni odtenki barv)
 - c) v klasično kombinacijo bele in črne
3. **Ali radi nosite rute (rutice) kot modni dodatek?**
 - a) da
 - b) ne
4. **Ali radi nosite šale kot modni dodatek?**
 - a) da
 - b) ne
5. **Kateri modni dodatek najraje nosite?**
 - a) pas ali modni trak
 - b) modno torbico
 - c) kravato
 - č) ruto ali rutico
 - d) nakit (uhane in zapestnice)
 - e) kapo, čepico ali klobuk
 - f) rokavice
 - g) šal
6. **Kaj je za vas najpomembnejše pri modnem dodatku?**
 - a) praktičnost
 - b) posebnost izdelka, npr. vzorec na izdelku ali oblika izdelka
 - c) barva
 - č) materiali
 - d) kakovost izdelka
7. **Z oceno od 1 do 5 označite svoj odnos do spoštovanja in ohranjanja slovenske kulturne dediščine.**
 - 1 – Ne spoštujem slovenske kulturne dediščine (me sploh ne zanima in o njej ne vem veliko).
 - 2 – Ne spoštujem dovolj slovenske kulturne dediščine (me zanima, a ne vem veliko o njenem ohranjanju).
 - 3 – Spoštujem slovensko kulturno dediščino in razumem pomen njenega ohranjanja.
 - 4 – Spoštujem slovensko kulturno dediščino in se občasno zavzemam za njeno ohranitev.
 - 5 – Zelo spoštujem slovensko kulturno dediščino in se zelo zavzemam za njeno ohranitev.

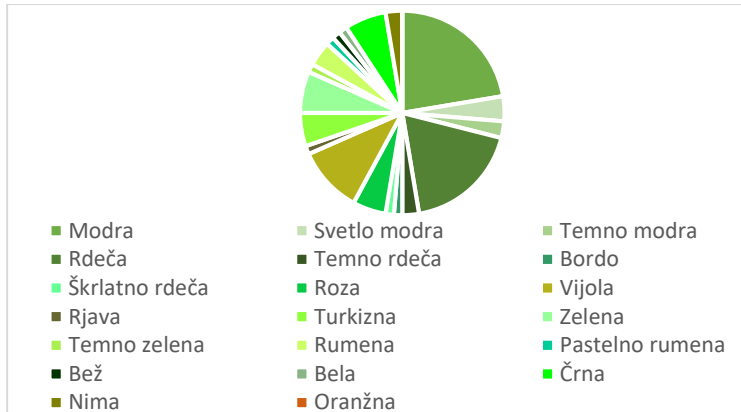
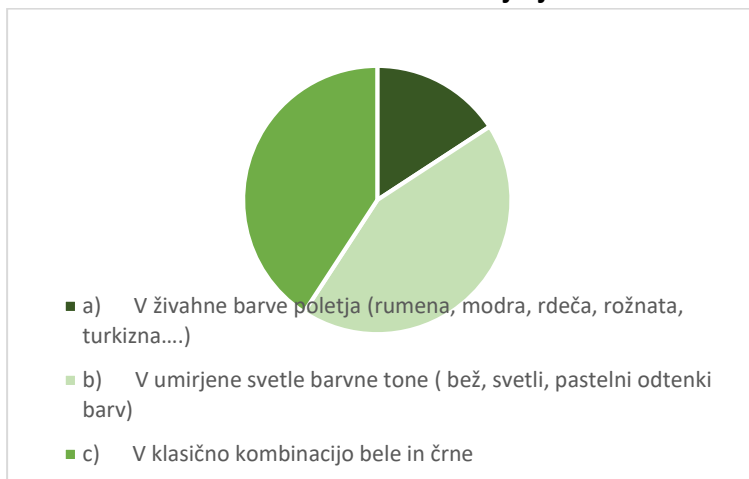
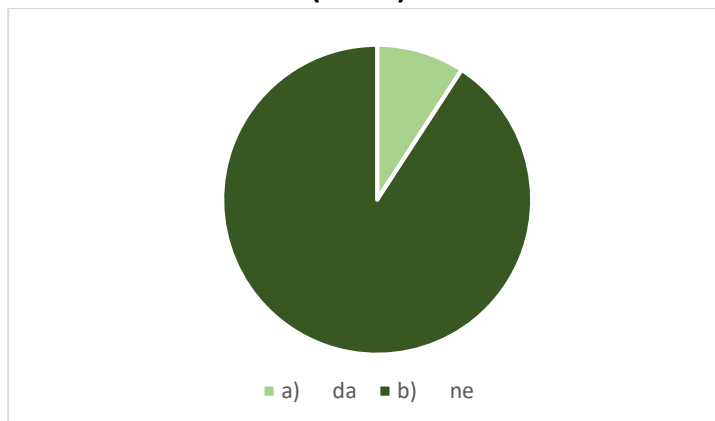
- 8. Ali ste že kdaj kupili komu šal za darilo?**
- a) Da.
 - b) Ne.
 - c) Ne vem, se ne spomnim.
- 9. Kako pogosto kupujete modne dodatke?**
- a) Enkrat na leto.
 - b) Dvakrat ali trikrat na leto.
 - c) Vsak mesec.
 - č) Ne kupujem.
- 10. Katero vrsto rutice ali šala bi izbrali?**
- a) enobarvno/-ega brez vzorcev
 - b) dvobarvno/-ega brez vzorcev
 - c) večbarvno/-ega brez vzorcev
 - č) enobarvno/-ega z vzorci
 - d) dvobarvno/-ega z vzorci
 - e) večbarvno/-ega z vzorci
- 11. Kako pogosto nosite šal kot modni dodatek?**
- a) Nimam te navade.
 - b) Šal nosim samo pozimi, ko je mrzlo.
 - c) Šal nosim občasno, v kombinaciji z oblačili pozimi, spomladi, na jesen.
 - č) Šal nosim zelo pogosto, v kombinaciji z oblačili pozimi, tudi v poletnem času, ob večerih.
- 12. Ali vam je všeč slovenska narodna noša?**
- a) Da.
 - b) Ne.
 - c) Ne vem.
- 13. Katera vrsta vzorca vam je najbolj všeč?**
- a) črtast
 - b) točkast
 - c) organski rastlinski – cvetlični
 - č) abstraktni rastlinski – cvetlični
 - d) organski živalski – polžek
 - e) abstraktni živalski – polžek
- 14. Katero vrsto vzorca od spodaj navedenih bi imeli na modnem dodatku?**
- a) krog ali več krogov
 - b) sonce
 - c) semena (zaprto in odprto seme)
 - č) polžka
 - d) praprot
 - e) čudežno rožo
 - f) liste
 - g) drevo
 - h) oči
 - i) sadež (kot mango, breskev, granatno jabolko)

Zahvaljujemo se vam za vaše sodelovanje.

Želimo vam lep in uspešen dan. 😊

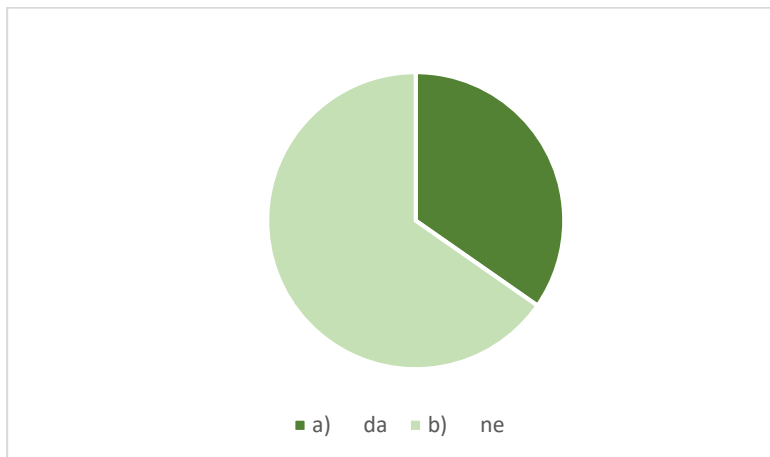
ANALIZA ANKETE

Rezultati ankete so prikazani v grafih po vrstnem redu, kot so bila zastavljena vprašanja v anketnem vprašalniku.

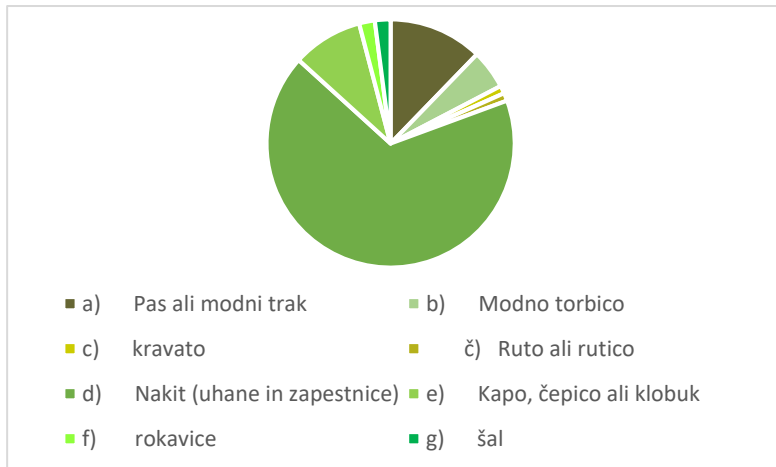
GRAFI ANALIZE ANKETE**1. Katera je vaša najljubša barva?****2. Katere barvne odtenke ste najraje oblečeni?****3. Ali radi nosite rute (rutice) kot modni dodatek?**

4. Ali radi nosite šale kot modni dodatek?

5. Kateri modni dodatek najraje nosite?

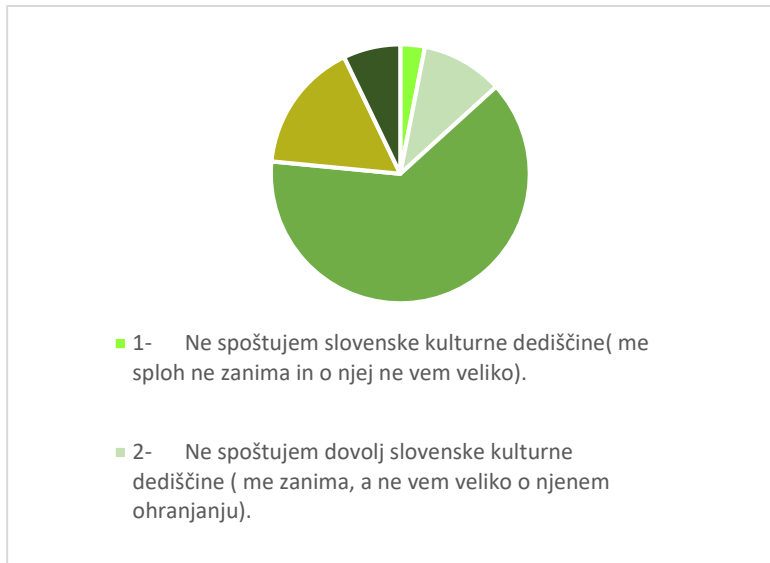

6. Kaj je za vas najpomembnejše pri modnem dodatku?

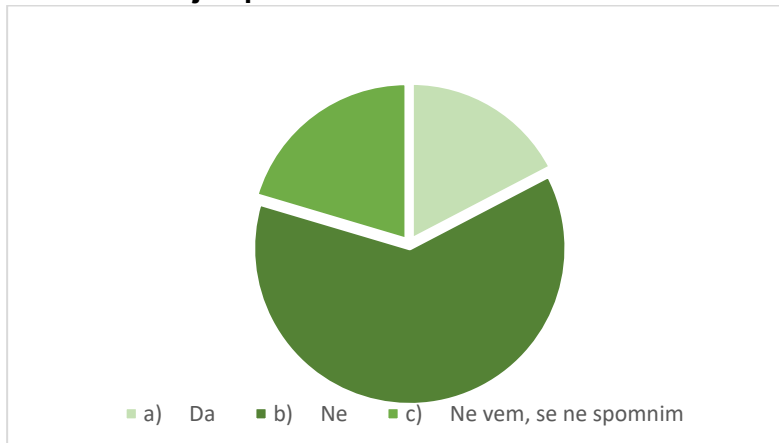

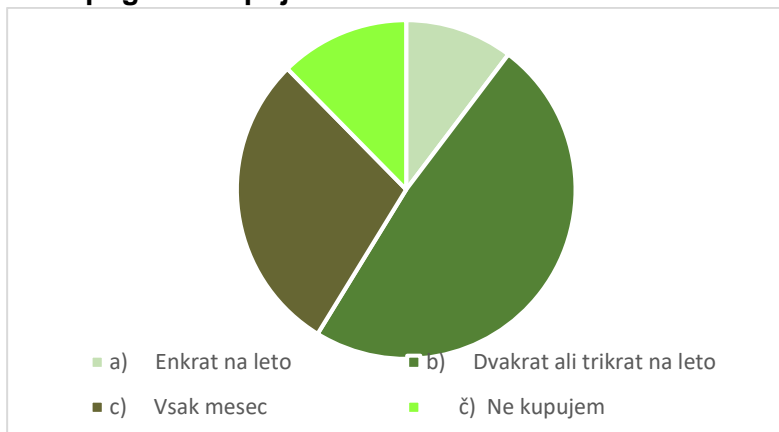
7. Z oceno od 1 do 5 označite svoj odnos do spoštovanja in ohranjanja slovenske kulturne dediščine.

8. Ali ste že kdaj kupili komu šal za darilo?

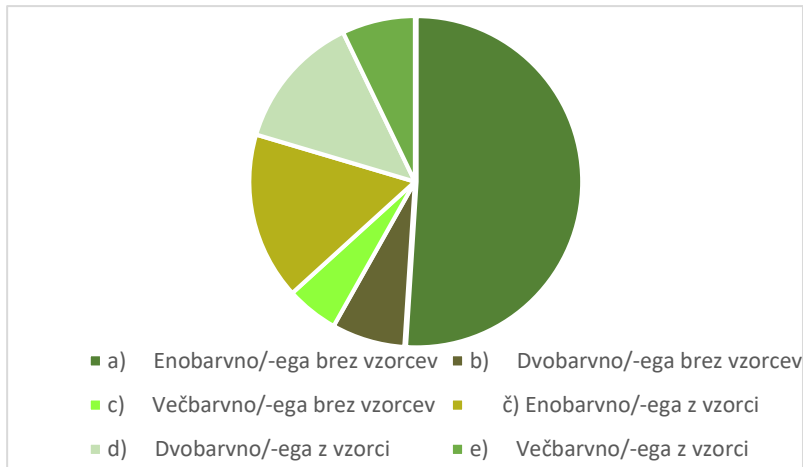

9. Kako pogosto kupujete modne dodatke?

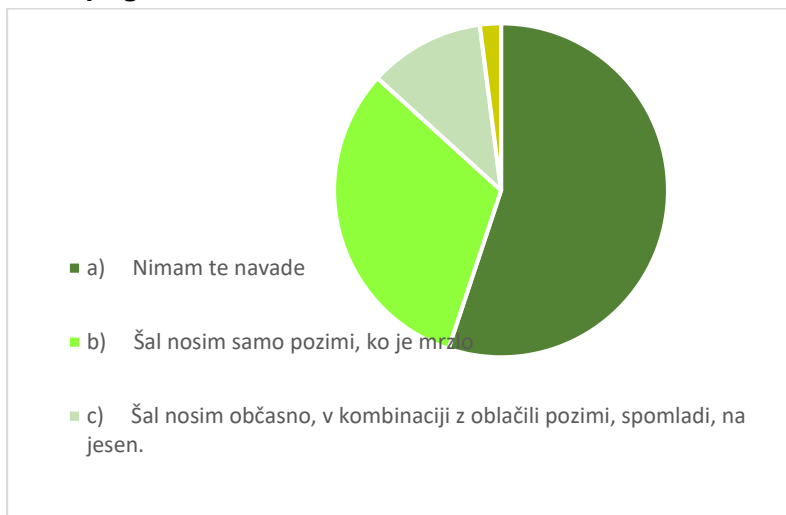

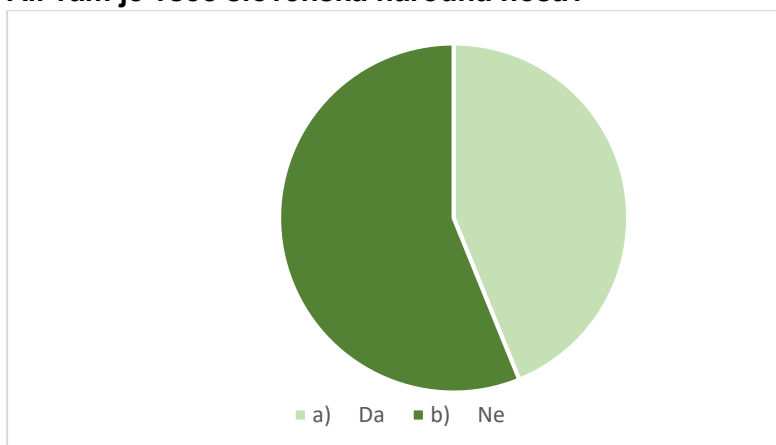
10. Katero vrsto rutice ali šala bi izbrali?

11. Kako pogosto nosite šal kot modni dodatek?

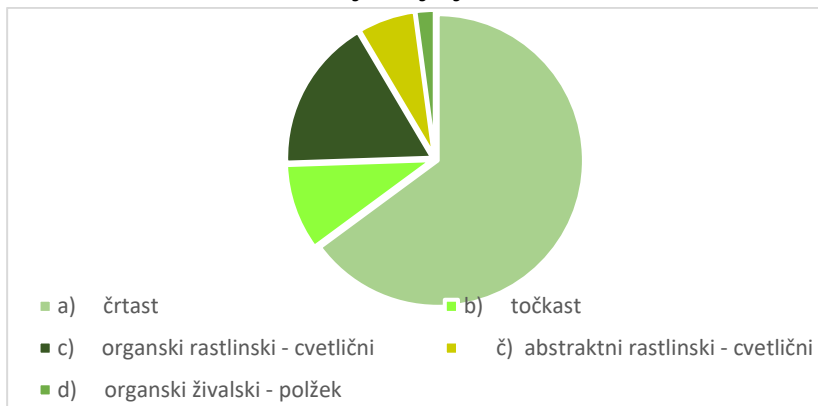

12. Ali vam je všeč slovenska narodna noša?

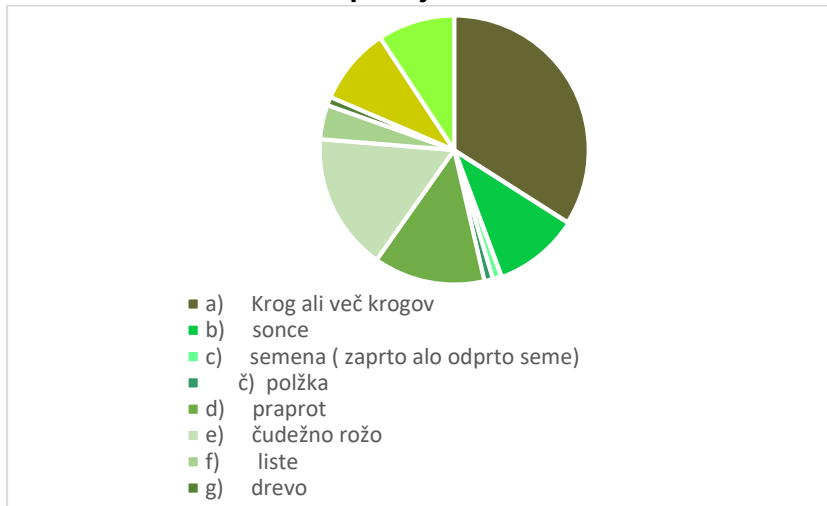

13. Katera vrsta vzorca vam je najbolj všeč?

14. Katero vrsto vzorca od spodaj navedenih bi imeli na modnem dodatku?

SIMBOLIKA IN ZNAČILNOSTI MOTIVOV

S pomočjo sekundarne raziskave smo prišle do pomembnih podatkov o simbolnih pomenih motivov in vzorcev, ki smo jih uporabili za svoj ročno izdelani modni dodatek – KMT šal.

Motivi so preprosti, med njimi se skrivajo simboli, ki naj bi bili povezani z mističnimi vsebinami. Najpogostejši motivi so cvetje in listje, čudežna roža, krancelj, semena, polžek, drevo in krog. Ti motivi so prispodoba idealnega življenja: srečnega, bogatega, rodnega ... Vezenine pa niso bile le okras, ampak so bile odraz duhovnosti in verovanja. Naše none, babice s Krasa, so verjele, da jih te vezenine tudi varujejo vsega hudega.

Tabela 1: Simbolika in značilnosti motivov

Motiv	Simbolika in značilnosti motiva
DREVO	Je eden od arhaičnih simbolov, ki jih srečujemo po celem svetu, predstavlja svetovno os, povezavo med zemljo in nebom oziroma t. i. »axis mundi«. Drevo ponazarja tudi središče sveta in hkrati vez med različnimi svetovi. Srečamo ga lahko tudi pod imeni: kozmično drevo, drevo življenja, drevo plodnosti, drevo spoznanja. Kot okrasni element je pogost na ljudskih poslikavah. Simbolizira rast.
S	Je eden najstarejših simbolov indoevropske motivike in je pogost simbolični element na orientalskih tepihih. Pri nas je zaščitnik blaga in je bil povezan z živino. Zagotavljal je zdravje in rodnost. Izvezeni S ima globlji pomen. S na vezeninah je bil mnogokrat prikrit med ostalo motiviko ali pa rafiniran v obrobah, ki obdajajo lepe rute iz Križa. Lahko simbolizira kačo, nesmrtnost, podzemeljske sile, rodnost, človeški glas do najvišjega, božjega.
CVETJE	O čudežni moči rastlin pripovedujejo neštete pravljice in bajke. Na Krasu so bila rožice in zelišča vezana z obredi, kot je oblikovanje šopkov in venčkov, ki jih še danes na predvečer sv. Ivana privezujemo na okna hiš, da bi jih zaščitili pred zli duhovi. Zato je motiv cvetja upodobljen okroglo, vezan na simbol kroga kot popolno brez začetka in konca. Največkrat so upodabljali srobotove cvetne grozde, šmarnice (po domače suzce ali solzice) ter praprot (v povezavi s semeni).
ČUDEŽNA ROŽA	Kdor jo utrga, si bo zagotovil zdravje, srečo, bogastvo in nesmrtnost. To je roža, ki raste v pravljicah in jo opevajo v pesmih. Upodobljena je na več različnih načinov. Najbolj priljubljena je bila izrezljana in podložena s tilom. Pogosto je obkrožena z auro ali krancjem.
KRANCELJ ALI VENEK	Je znamenje čistosti in devištva, večnega življenja in večne ljubezni. Je zelo priljubljen simbolični element. Z njim so krasili svete podobe in ga polagali tudi na grobove, da bi izkazali rajnim večni spomin in s tem tudi večno življenje in ljubezen. Njegova enačica je mediteranska rozeta. Najpogostejša oblika kranceljna je sestavljena iz okroglih cvetov, posamezne cvetove pa ločujejo lističi.
POLŽEK	Je znamenje tu zemeljskega življenja, človekovega bivanja in njegovega blagostanja. Motiv je lahko eleganten, lahкотen in marsikdaj vrinjen med ostale elemente. Upodobljen je lahko kot veliki ali mali polžek z željo, da bi si mlada dekleta našla par. Veliki ali dvojni polžek simbolizira moški in ženski element, par. Mali polžek je priprošnjik za izobilje. Mnogokrat so strnjeni v kupčkih.
SEMENA	So simbol plodnosti in rodovitnosti. Motiv semena je lahko upodobljen kot zaprto (moško) ali odprto (žensko) seme. Praprotno seme je veljalo za čudotvorno, pripisovali so mu magično moč, ker se praprot razmnožuje drugače od večine rastlin pri nas.
KROG	Je magičen kozmični znak brez začetka in konca. Simbolizira večnost. Več krogov pa simbolizira skupnost in vključevanje vanjo. Ta motiv je pogost simbolični element v vezenini in je nekako pomešan z ostalimi dekorativnimi motivi.

ZGODOVINA ŠALA IN NJEGOVA UPORABNOST

Šal (ali ruta) je daljši kos blaga, ki ga nosimo na vratu ali okoli njega, ramen ali glave. Šal se uporablja za toploto, zaščito pred soncem, čistočo, modo, verske razloge ali za izkazovanje podpore športnemu klubu ali ekipi.

Šale so nosili že od antičnih časov. Leta 1350 pred našim štetjem naj bi v starem Egiptu kraljica Nefretiti nosila tesno tkano naglavno ruto, kip Ašurnasirpala II. iz 9. stoletja pred našim štetjem pa prikazuje cesarja s šalom. Leta 500 pred našim štetjem so v Atenah ženske nosile rute, da bi povečale svoj zapeljivi šarm; v istem obdobju so jih Indijke spogledljivo nosile kot pokrivalo. V času vladavine kitajskega cesarja Chenga, od leta 259 do 210 pr. n. št., so se šali uporabljali kot vojaški znaki za identifikacijo čina kitajskih bojevnikov ali njihovega statusa častnikov; mnogi Terakota bojevniki so upodobljeni z njimi. V starem Rimu, okoli leta 10 našega štetja, so oblačilo uporabljali za čistočo in ne za ogrevanje. Imenovali so ga focale ali sudarium (v prevodu »krpa za potenje«) in ga uporabljali za brisanje znoja z vratu in obraza v vročem vremenu. Šale so moški prvotno nosili okoli vratu ali pa so jih privezali na pas. V 12. stoletju so egipčanske trebušne plesalke nosile šalu podoben pas nizko na bokih, da bi poudarile svoje telesne gibe.

Med francosko revolucijo so ženske in moški nosili različno obarvane šale, da bi pokazali svojo politično pripadnost demokratičnim načelom Liberté, Egalité, Fraternité; in kravate. Napoleon Bonaparte je imel egipčanske rute za privlačne in jih je kupil kot darilo svoji ženi. Po tem darilu naj bi cesarica Josephine Bonaparte v naslednjih treh letih kupila več kot 400 šalov, ki so stali približno 80.000 funtov.

Šal je v začetku 19. stoletja postal pravi modni dodatek tako za moške kot za ženske. Med 1. in 2. svetovno vojno so ženske v ZDA štejele za patriotsko dolžnost plesti šale za vojake. Med vojnama so lovski piloti nosili šale, da so se greli na visokih nadmorskih višinah in da so pokrivali vrat.

Do sredine 20. stoletja so šali postali eden najbolj vsestranskih oblačilnih dodatkov za moške in ženske. Skozi 20. stoletje je modna industrija prevzela šal.

Šali so lahko izdelani iz materialov, kot so volna, lan, svila in bombaž. Je pogosta vrsta ovratnika in stalni dodatek.

Obstaja veliko vrst šalov, vključno z ovratnimi rutami, ponči in naglavnimi rutami. Večinoma se nosijo okoli vratu ali glave.

Zimski šali se uporabljajo v hladnih podnebjih; ti so pogosto pleteni; in običajno iz volne. Zimski šal se včasih imenuje dušilec in običajno ga spremlja težka jakna ali plašč. Zimski šal lahko ovijete okoli obraza in ušes za dodatno zaščito pred mrazom. V suhih, prašnih, toplih podnebjih ali okoljih z onesnaževalci v zraku se čez oči, nos in usta pogosto nosi tanka naglavna ruta, ruta ali pašček, da ostanejo lasje čisti. Ta običaj se je v mnogih kulturah razvil v moden kos, zlasti med ženskami. Kravata, prednica kravate in metuljčka, se je razvila iz tovrstnih šalov na Hrvaškem. Iz kefije, naglavne rute, ki so jo nosili moški na Bližnjem vzhodu, je nastala palestinska kefija, ki se nosi kot simbol podpore Palestini.